

Wojna między Turcyami a Włochami 1686-1697 roku
z Kráková 19 Octobris 1686.

Relácia, iakim sposobem nabyta iest Forteca sławna y potężna Neapolis Romaniae in Regno Moreæ od Armády Weneckiey, tak morzem, iako y ladem 29 Augusti 1686 tudzież, iako sie bitwa odprawiła z Seráskierem pod tą Fortecą; oraz y inszych wiadomości Cudzoziemskich opisanie.

NA ten czas, gdy już Armáda Wenecka 29 Augusti z swoich áproszow podścizyla się y áwancowála była pod Fortecę Neapolim Romanie, Turcy, iako wścickli, odważnie wypadáli na Obronę tego miejsca, y swoich Follow, takdálece, że *in hac actione* było nie mále krwi rozlanie, nie tylko *ex parte* Turkow, ale też y Wenetow, álbowskiem między inszemi prostemi Zóldatami, zabity został z muszkietu Káwálier Comes Alcenago, Generál Báltáliey. Widząc z á tymi Nieprzyjaciel obleżony, iż Seráskier następował z Woyskiem y stał w szyku niedáлеко Obozu Weneckiego, wziął serce większe y pochop do obrony Miásta y Zámkow, y co dzień prawie wypadáiąc Párthyami z Miásta, mocno się z Wenetami wcierali: náwet co większa, ná Okopy Weneckie *impetuosę* vderzáiąc, częstokroć ie áttakowáli, iednak cázwe przy łasce Bozey od Wenetow odpárći zostawali, tak męźnie, że musieli vstać wypadać, bo też Wenetowie z Artyleryey y Moździerzow Bombami y Kárkáskami dobrze Nieprzyjacielowi dokuczáli.

Vwazáiąc potym Generál Morozyni, że należało iako nayprędzey zmocnić Oboz swoy świeżemi ludźmi, co prędzey kazał z Okrętow wysiádać Zóldatow, álbowskiem właśnie ná szczęście przypłyneło ich było kilkoro, y zostáwiwszy gotowe iedne *corpus* Woyska w rezerwie, ktore miało zá pewnym znakiem záraz wysiádać y przybywáć do Obozu. przeciwnym zá sposobem Kápitan Bálsá, ruszył się był *ex nigro Ponte*, y poszedł *ad Insulam Scio* y Mettelinu dla zbieráния ludzi *ad Regnum Morea*; iakos zá przecię (choćiasz z trudnościami w támtych krájach dostać ludzi) názbierał był kilká tysięcy, y przestáwwszy ich Seráskierowi w Koryncie zostájącemu, ktory takze wszystkie síly do kupy zgromádziwszy, záraz áwancowál się *versus castra Veneta*, y ráno die 29 Augusti właśnie ná sámym świtániem w sze snástu tysięcy Kawálerzey y Infánteryey Tureckiey wypráwił naprzod piechotę w pewną górę, á potym konnych ná rowninę; y posłępując ku leniom szykow Weneckich, áttakowál náypierwey ieden Báltálieon Máltáński, á potym drugi Sáski; gđzie kilká godzin trwál *conflictus armorum*: támvporczywie z obudwu stron stáwali, ale záraz Generál Kinixmárg wręku z szpadą przyśkoezywszy do dobrego porzádku y tercá ichze przyprowadził, á potym Generál Morozyni ná koniu z púczwartą tysięcy piechoty pod znakámi *Beata Maria Virginu* posłkował, zá ktorych przybyciem przyrosło nie iako serca wszystkim zólnierzom, tak dálece, że gdy się znów przysło rozepřeć z Nieprzyjacielem, musiał náзад sromotnie retyrowáć się; bo nie tylko że mu odpor dáli, ale też wsiádszy ná niego, zabiáli gwałtownie; że ráchulá więcey niż ná tyśáć piéc set, co pádło ná plácu trupem, okrom wielu ránných, y roznych żywcem wziętych, náwet Marchieze *Corbon* y Xiąż: *Turena*, ktorzy zá nimi w pogoń byli posli, porwali dwuch Turkow znacznych, tak mocnych, że ich ledwo vtrzymáli, gđż się im gwałtownie wydźieráli, áz *tandem* száty ná nich potárgawszy, wlec ich y prowadzić przy koniu musieli, námniey mile iedne Włóská, pukiby ich nie byli prezentowáli Generálowi Morozyniemu.

Wtey potrzebie zginęło Wenetow y Niemcow ckoło piáćiu set, między ktoremi zničnieyszych kilká Kápitanow; pod sámym Generálem Kinixmárkiem koniá z muszkietu zabito. Po ktorey to szczęśliwey expeditiey, gdy Nieprzyjaciel pogoniony y vciekájący wrosypkę poszedł; Generál Morozyni wrocił się do swoiey Gáleryey, odprowadzony od wszystkich z wielkim áplauzem y wołániem *Vivat*; á tym czasem rozkazał Generál Morozyni áttakowáć resolutnie Fortecę: á gdy potężnie exeqúowano y bez přestánku ognia dáwáno rzuczając Bomby y Kárkásky ná Fortecę, widząc Nieprzyjaciel, że zniešiono Seráskiera, nieczekájąc Generalnego ízturmu wywiešł Chorágiew biáły; y záraz też Generál Morozyni wypráwił do nich felukę, ktora się potym wrociła ze trzemá Turkámi wypráwionemi z Miásta ná vpokorzenie się iemu, y ná tráktaty względem poddáния Fortecy, y kazáno přestáć z ártyleryey y Moździerzow do Fortecy strzeláć.

Ci tedy Turcy zdumiewáli się przechodząc między Woyskiem y Gállerámi Weneckimi, widziáwszy tam tak wiele głow Tureckich pobitych y ná pale powtykaných. á oraz y drugih żywcem wziętych; y gdy byli prowadzeni do Gallery Generála Morozyniego, záraz do nog iego skłoniwszy się rzekli te słowá, że już wszystko świat y sám Bog powstaie przeciwko nim, y po roznych rozmowách áccordowano y koncludowáno áby oddáli Fortecę, ze wszystká ártyleryá, Munitiámi, żywnościami, Niewolnikámi y Zydámi y ze wszystkim coby się tam znáidowáło, iako też y z dwiemá Gállerámi Tureckimi bęđącemi ná tam tym. Porcié: ze wszystkimi Rynsztunkámi Woiennymi ktorych było nie zliczona rzecz, á ná nich więcey niż cztery stá Chréściáńskich Niewolników: y ázeby názáutrz záraz oddáli Zámek ná Morzu, dájąc im czásu dziewieć dni *pro exitu* z Miásta, y obiecując im *subministrare* Okrętow ná dwánaście tysięcy dusz dla wyprowadzenia do *Afie*; y tak odesłáni ciż Turcy náзад do Miásta. Przysłáli potym Generálowi Morozyniemu iako nayprzednieyszych Turkow w zástáwie, że wszystko to strzymáią, co koncludowáli. Záprawdę nábyciey Fortecy iest *magna importantia*, y wten dzień właśnie się stáło, to iest 29 Augusti, kiedy obchodzą pániátkę *desolationis* S. Ioánnis Baptista.

Náza-

Nasłuchiwał, serafim, i stał pod Argilem Fortecy wina w momencie, kiedy oni przetrzymali Wenetów wziętych, y tamtędy się przeprawiwszy do Korynthu, wyprawił do Mechmeth Bally, iedne *corpus* Woyska na osadzenie Zamkow Patrasu y Lepantu; w przod vfortyfikowawszy *Napolum Maluazie, Misire, Dampolice, y Claveterre*, i mieysca, które mogą cokolwiek się jeszcze bronić; osobliwie *Misira ciuitas antiqua Metropolu spartenis*, którego iest ná koło *in circumferentiâ* więcey niż milá Polska. Tegoż dnia, to iest 30 Augusti, odebrali *in possessionem* Wenetowie *Castellum maris*, dokąd Generał Morozyni w prowadził *praesidium*, osadziwszy za *Comendanta* Alexandrá Valierá.

Przez różne choroby pomarli, *Comes Carolus* Generála Kinixmarká *Nepos* y z Gierárdym Kápitanem iego Gwardyey, iako tez Wilkon Obożny Wenecki. *Vachmagister Maior Chleuta*, Regimentu Topaua Saskiego, y *Gubernator condemnatorum*; Bragádyn także Loredáni. Insi znaczniejszy *periculo* chorowali, iako to *Comes Rapetta* y iego Collegá *Lauro de Andria* *Proueditor* Obozowy, *Zelphinus* y ten chory, item *Paskualigo Pizzanone*, *Nani*, sam tylko *Comes Sanfelice* trochę przyszedł do siebie, powiedziá, że te choroby pánowały z niewypowiedzianego gorąca, które w tamtych krájach gdzie zostáwała *militia* były.

Ten Kápitan, którego był wyprawił Generał Morozyni do Wenecyey za *Viktoryá* y opánowaniem *Misra Neapolim Romania*, powiedziá, że iuz trzecia część Turkow wyszła była z Miasta, dla imbarkowania naznaczonego sobie, których prowadzić miał *Laurentius Venier Capitanem extraordinarium* ze dwunastá Okrętow.

Chcąc przytym Senat Wenecki *premiare* tak wielkie ákcye Generála Morozyniego, dekretował *perpetuum semperibim*, że Káwalerstwo niewyndzie z domu Morozynich, ále záwize *succedet de Primogenito in Primogenitum*, y vdárował Senat, Generála Morozyniego, Nalewká złotá *valoris* sześć tysięcy Realow *cum Stemmata serenissima reipublice Veneta* przy liście *benignissime* nápiśanym *gratitudinâ ergo*, y że bardzo są kontenci z vsługi Generála Kinixmarká.

Ex Siria była v Wenetow confirmacya, że *in Asia* contynowały wielkie rebellye, & *in Africa* powietrze gráflowało niezmiernie, álbowskiem w samym Káirze, rachowali ná sześć set kroć tysięcy vmartych przez Morowe powietrze.

In Europa metus wielki y confuzya, z *Constantynopolá* vciekali *Principales* do *Asicy cum suis diuitiis*, y ze tam iednego dnia przez całą noc *confilium* wielkie, *Diwan* nazwane, trzymáli, trutynuiąc *materiam* pokoju z Chrześciaństwem ále *Mufty* Naywyższy bárdzo się temu oponował, mowiąc: że *lex Machometana vetat. Praesidium* w tym mieście *Neapolu Romania* rachuiá, że go było ná dziesięć tysięcy dobrze ćwiczonego żołnierza.

Ná trzy tysiące *Zydow* z znáydowało się w tey Fortecy ktorých ná *Gállery* zábráno, tak się bowiem to *Pogánstwo* broniło, że gdyby nie oni, toby się Turcy byli dawno poddali.

Listy Páryskie, zgadzaią się, że *Krol Francuski* *persistit* áby mu traktát był przysłany *per copiam* postanowiony y zawarty *in congressu* w *Auszpurgu*: w czym niechce się vspokoić, pokiby mu się *satisfacetya* niestała, y dlatego coś tam słyhać było, żeby się *Woyska* niektóre *Francuskie* miały pomykać *versus Alsatiâ infestorem*, iakoz tá *militia*, która była nádrzeká *Sára*, miała wyraźny *ordynans* ciągnąć w tamte stronę.

Od *Wiednia* y *Węgiel* nie wiele tymi czasy przyszło wiadomości, tylko *confirmatur*, że *Xiąże de Baden* do stał gwałtem *Simon Tornia Palancha fortalitium ad Fluvium Sauum*; przez co tam ten pásiest dobrze v grontowany, służyć będzie *notabiliter ad stringendam Albam Regalem*, gdyby był niezázyl *furyey*, y żeby *Marast* álbó *bágná tameczne* niewyschły były, pewnieby był tego nie opánował, bo *sunt loca quasi inaccessibleia*. Ledwo co z *Dział ognia* dáno, záraz posłano do *Nieprzyaciela* áby się poddał, iestliby niechciał, żeby go wycięto. Záczym *Turey* z traktowali áby zostáwić *biaległowy* y *chłopow* we dwunastu lat, ále że to *gens inutilis* potrzebuie *chleba*, á tam go záś nie wiele, tedy gdzieindziey ich odesłano. Á że *Naywyższy Wezyer* zruinował *Mosty Esleckie*, tedy *Cesarscy* iuz dáley nie puydą, tylko áttakowali *Káposuár*. y lubo przedmieścia spalili *Finskierchowe*, ieszcze jednak nie mogli dostać: iako sobie *zyczyli* y rozumieli, że dostaną *ante expirationem* pory *Woienney*.

Generał *Szaffemberk* we trzech tysięcy *Káwalersey* ruszył się był, z ięzykow źle informowany, żeby vderzyć ná sześć set *Wozow* *conwolowanych* od dwóch tysięcy *Turkow*, do Fortecy *Kánizy*, bárdzo potrzebuiącej żywności ále nie nie sprawił, bo tylko *Turcy* w *Zygiecie* zostawiwszy swoje *bágage*, posli z *Wozami* *poznymi* do *Esleku* za *Wezyerem*.

Xiąże Lotaryńskie przelzedszy *Dunay*, wrocił się do *Budy*, ále Generał *Káprará* z *zostatkim Armády* áttakował *Segedyn*.

Elektor Bawárski zabáwiwszy w *Wiedniu* przez kilkanaście dni, iechał do swego *Pánstwa*: *Generálowie Merci* y *Gápeliarz*, będąc bárdzo poránieni pod *Budą*; zmarli, záł się ich *Boze*, *propter illorum miseritatem & fortunam*.

I co też *confirmatur*, że *Krol Duński* lubo iuz odciągnął ze swoiá *Armádą* ná záđ do *Hámburgu*, przecięł w iednak niechce tym punktom *ab Imperio* *poddánym* *satisfacere*. Przeto *Brándebskie Woysko* z *Asyleryy* dáley przeciwno niemu postępowáło *Morzem*, y *Krol Szwedzki* był *pogorowi*, *magna desiderio* czekając, iestliby miał ná niego *arma* obrocić.